

Sygn. akt V ACa 70/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Teresa Sobolewska
Sędziowie:	SA Artur Lesiak SA Katarzyna Przybylska (spr.)
Protokolant:	stażysta Anna Machajewska

po rozpoznaniu w dniu 18 lipca 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa Parafii (...)

przeciwko Skarbowi Państwa - Staroście (...), Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji (...), Agencji (...) w G., Gminie M. S. i Gminie S.

o wydanie nieruchomości

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w (...)

z dnia 26 października 2012 r. sygn. akt I C 289/11

I. oddala apelację;

II. nie obciąża powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy.

V ACa 70/13

UZASADNIENIE

Powód Parafia (...) domagała się wydania orzeczenia regulującego w przedmiocie przywrócenia własności poprzez przywrócenie na rzecz Parafii nieruchomości rolnej o obszarze 75,2468 ha położonej w U., zapisanej w Księdze Wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w (...), ewentualnie

o przyznanie nieruchomości zamiennych za grunty trwale rozdysponowane.

Wyrokiem z dnia 26 października 2012 r. Sąd Okręgowy w (...) oddalił powództwo.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na tle następującego stanu faktycznego.

Wnioskiem z dnia 23 grudnia 1992r. powód Parafia (...), której organem nadrzędnym była Kuria (...) wszczął postępowanie regulacyjne przed Komisją Majątkową. W oparciu o treść art. 61 ust. 1 pkt.2 i 7 oraz art. 62 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w R.P. a nadto § 5 ust. 1 i 4 Zarządzenia Ministra - Szefa Urzędu Rada Ministrów z dnia 8 lutego 1990 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego w przedmiocie przywrócenia osobom prawnym Kościoła (...) własności nieruchomości lub ich części powód określany wówczas jako wnioskodawca domagał się wydania orzeczenia przywracającego Parafii (...) prawo własności nieruchomości położonej w U., stanowiącej grunty orne, lasy i jezioro o łącznej powierzchni 89.02,90 ha, zapisanej w dawnej księdze wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy Wydział Ksiąg Wieczystych w B. jako własności Parafii, przejętych po II wojnie światowej na rzecz Skarbu Państwa Polskiego.

Jak ustalił Sąd Okręgowy zarządzeniem z dnia 27 października 1994r. Komisja Majątkowa wszczęła postępowanie regulacyjne.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 21 kwietnia 1997r. Komisja Majątkowa została poinformowana przez Urząd Wojewódzki w S. o wydaniu przez Prezydium Rady Narodowej w K. na rzecz Parafii katolickiej w U. w oparciu o przepisy ustawy z dnia 23 czerwca 1971r. o przejściu na osoby prawne Kościoła (...) oraz innych kościołów

1 związków wyznaniowych własności nieruchomości położonych na ziemiach Zachodnich i Północnych, decyzji przenoszącej na nią własność wszystkich nieruchomości pozostających w jej faktycznym posiadaniu.

Jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego decyzją Wojewody (...) z dnia 19.05.2010r. przekazano powodowej parafii w oparciu o art. 70 a ustawy z dnia 17.05.1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, działkę nr (...) o pow. 13,7532 ha.

Pismem z dnia 4 lutego 2011r. Komisja Majątkowa w W. poinformowała Parafię (...) o pozostawieniu jej wniosku bez rozpoznania.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności Sąd 1 instancji wskazał, iż nie jest możliwe na podstawie treści wniesionego przez powoda pozwu, oraz treści pism procesowych złożonych przez powoda w dalszym toku postępowania w sprawie ustalić, których konkretnie nieruchomości dotyczy żądanie pozwu. Powód w treści pozwu wskazał tylko, że żąda przywrócenia na rzecz Parafii (...) nieruchomości o powierzchni 75,2468 ha położonej w U. i wskazał jedynie numer dawnej księgi wieczystej nieruchomości. Nie określił natomiast, obecnych numerów działek, które składają się na powierzchnię tej czy tych nieruchomości, co uniemożliwia ustalenie jej rzeczywistego i dokładnego położenia, a przede wszystkim ustalenia kręgu osób, które są obecnie w posiadaniu tej nieruchomości. Na podstawie przedstawionych przez powodową parafię dokumentów nie można było nawet ustalić na jakiej podstawie powód uznał właśnie tych pozwanych za stronę niniejszego postępowania, a także czy uczynił to prawidłowo. Nie była to okoliczność kwestionowana przez stronę powodową czego dowodem jest treść jego pisma procesowego z dnia 2 października 2012r. w którym domagał się on dopuszczenia dowodu z opinii biegłego geodety na okoliczność ustalenia kto obecnie jako właściciel posiada dawne grunty z podaniem ich numerów, obszarów i ksiąg wieczystych.

W ocenie Sądu Okręgowego opinia biegłego nie może zmierzać tak jak chciał tego powód do poszukiwania dowodów na poparcie zgłoszonego przez niego roszczenia. W ocenie Sądu Okręgowego, biorąc powyższe pod uwagę, powód w żaden sposób nie wykazał zasadności swojego roszczenia powództwo już z tych względów podlegało oddaleniu jako nieudowodnione.

Niezależnie od powyższej argumentacji Sąd Okręgowy zgodził się również z twierdzeniem pozwanego Skarbu Państwa, prezentowanymi wcześniej przez Komisję Majątkową, że przepisy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.Nr 29, poz.154 z późn.zm) nie przewidywały przywracania

własności nieruchomości, które przejęte zostały na rzecz Państwa - tak jak w niniejszym przypadku – na podstawie dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U.Nr 13, poz. 87 z późn. zm.) Jak wskazał Sąd Okręgowy okolicznością bezsporną było, iż Parafia (...)położona był na terenach dawnej Rzeszy Niemieckiej. Majątek jej został przejęta na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o dekret z 8 marca 1946r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. nr 13. poz. 87), a nie w oparciu o ustawę z dnia 20 marca 1950r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia Funduszu

Kościelnego.

Dla wykładni przepisów dotyczących postępowania regulacyjnego z punktu widzenia ich stosunku do aktów nacjonalizacyjnych, na podstawie których Państwo przejęło m.in. nieruchomości należące do osób prawnych Kościoła (...) znaczenie ma treść przepisu art.61 ust.1 pkt 2 przywołanej powyżej ustawy.

Przedmiotem przywrócenia kościelnej osobie prawnej prawa własności mogą być nieruchomości, które zostały uprzednio upaństwowione, i to tylko te nieruchomości, które są wymienione enumeratywnie w ust. 1 art.61 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten nie przewiduje zwrotu w całości wszystkich dóbr niegdyś przejętych przez Państwo, a tylko pewnych ich szczegółowo w tym zakresie wyliczonych. Brak wśród nich dekretu z 8 marca 1946r.

Dekret z 8 marca 1946r. majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13. (...). 87. 26 im.) regulował zgodnie ze swoją nazwą - kwestie prawne dotyczące mienia obu kategorii wymienionych w swoim tytule.

Nadto, Sąd Okręgowy wskazał, że w uchwale z dnia 19 grudnia 1959r. ICO 42/59 Sąd Najwyższy podobnie jak we wcześniejszych orzeczeniach z dnia 11 września 1958r. i 17 czerwca 1959r. wyraził pogląd, że z treści ustępów 4, 5 i 6 artykułu 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich wynika wyraźnie, iż odpowiednimi osobami prawnymi, na które z mocy samego prawa przechodzi na własność majątek niemieckich i gdańskich osób prawa publicznego, mogą być tylko w rozumieniu cytowanego ust. 4 art. 2 dekretu polskie osoby prawne prawa publicznego. Kościół rzymskokatolicki w Polsce Ludowej nie był osobą prawną prawa publicznego. Publicznoprawny charakter osoby prawnej mógłby wynikać z wyraźnego przepisu prawa, umowy międzynarodowej albo z powierzenia osobie prawnej związku wyznaniowego jako takiej przez Państwo zadań publicznoprawnych. W ustawodawstwie polskim nie ma przepisu, który by nadawał Kościołowi rzymskokatolickiemu lub jego instytucjom charakter publicznoprawny. W konsekwencji w obu orzeczeniach Sąd Najwyższy uznał, że majątek niemieckich i gdańskich osób prawnych prawa publicznego nie przeszedł w świetle art. 2 ust. 4 wspomnianego dekretu z mocy samego prawa na Kościół rzymskokatolicki bądź jego organizacje.

Zdaniem Sądu Okręgowego również zatem i z tych względów powództwo podlegało oddaleniu.

Na mocy art. 102 kpc Sąd odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód Parafia (...), zaskarżając powyższy wyrok w całości i zarzucającemu naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w szczególności art. 61 i art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do kościoła Katolickiego w RP oraz art. 4

ustawy z dnia 16 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP oraz art. 1 i 2 Dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, przez przyjęcie, iż przedmiotowy majątek ziemski powódki został przejęty jako majątek niemieckiej osoby prawnej, a przez to nie mają zastosowania przepisy art. 60 i 62 ustawy z 17 maja 1989 r.

Mając na względzie powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie powództwa, ewentualnie o uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W apelacji oraz piśmie stanowiącym uzupełnienie apelacji skarżący rozwinął zarzuty apelacji.

W odpowiedziach na apelację pozwany Skarb Państwa - Starosta (...) i Gmina S. wnieśli o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu I instancji, które przyjął za podstawę swojego rozstrzygnięcia.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż Sąd Okręgowy słusznie uznał, powód nie podał aktualnych numerów działek i ksiąg wieczystych nieruchomości, zwrotu których żąda, co sprawiło, iż powództwo nie mogło zostać uwzględnione. Nie polega przy tym na prawdzie twierdzenie powoda, iż przedłożył on dokumenty pozwalające na identyfikację działek według ich obecnych

numerów. Z przedłożonego przez powoda wyciągu z martykuły podatku gruntowego wynika jakie parcele, o jakich numerach znajdowały się w posiadaniu gminy katolickiej w U.. Jednakże powyższe numery parceli nie mają przełożenia na obecne numery działek. W związku z powyższym nie jest również możliwe ustalenie na podstawie dawnych numerów parceli, do kogo obecnie należą nieruchomości.

Z zagadnieniem określenia numerów działek, zwrotu których domaga się powód związana jest kwestia oddalenia przez Sąd Okręgowy wniosku powoda o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia, kto obecnie jako właściciel posiada przejęte grunty z podaniem ich numerów, obszarów i ksiąg wieczystych. Należy wskazać, iż Sąd I instancji słusznie oddalił wniosek powoda o przeprowadzenie tego dowodu. Zadaniem biegłych nie jest bowiem gromadzenie faktów i dowodów, jako że ciężar ten spoczywa na stronach. Biegli wydają opinię w sprawie, gdy potrzebne są wiadomości specjalne, co do zasady na podstawie faktów i dowodów znajdujących się w aktach sprawy. W orzecznictwie wskazuje się, że wyjątkowych wypadkach możliwe jest powołanie biegłego na okoliczność dokonania ustaleń faktycznych jeżeli do ich

dokonania niezbędna jest wiedza techniczna i doświadczenie w danej dziedzinie, a nawet odpowiednia aparatura badawczą. W niniejszej sprawie nie miała miejsce taka sytuacja, ponieważ zasadniczo zawnioskowany przez stronę powodową dowód z opinii biegłego służyć miał określeniu żądania pozwu i co się z tym wiąże stron pozwanych. Rację ma Sąd I instancji, iż powołanie biegłego na tą okoliczność prowadziłoby do odwrócenie ról w procesie, w którym to powód jest podmiotem poszukującym ochrony i do niego należy, zgodnie z treścią art. 187 § 1 k.p.c., określenie żądania pozwu w sposób pozwalający Sądowi na przejście do merytorycznej oceny powództwa.

Sąd Apelacyjny dostrzega trudności, jakie wiążą się dla skarżącego z ustaleniem aktualnych numerów działek i ksiąg wieczystych nieruchomości, których zwrotu się domaga. Dla ustalenia aktualnych numerów działek i numerów ksiąg wieczystych niezbędne jest w ocenie Sądu porównanie dawnych map z obecnymi znajdującymi się w operacie ewidencyjnym i na tej podstawie określenie aktualnych numerów działek, a następnie dotarcie do odpowiednich ksiąg wieczystych. Nie zasługuje przy tym na uwzględnienie twierdzenie skarżącego, iż nie ma on wglądu do ksiąg wieczystych, czy dokumentacji geodezyjnej jako, że nieruchomości, których zwrotu się domaga należą do Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. prawo geodezyjne i kartograficzne starosta udostępnia dane ewidencji gruntów i budynków zawierające dane osobowe podmiotów, o których mowa w art. 20 ust. 2 pkt 1 i art. 51, oraz wydaje wypisy z operatu ewidencyjnego, zawierające takie dane osobowe, między innymi na żądanie podmiotów mających interes prawny w tym zakresie. Nadto, w świetle art. 36¹ ust. 4 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece akta księgi wieczystej może przeglądać osoba mająca interes prawny. Nie ulega wątpliwości, że powód jako strona ubiegająca się o zwrot nieruchomości ma interes prawny w utrzymaniu wglądu w akta ksiąg wieczystych oraz dane zawarte w ewidencji gruntów i budynków. Zdaniem Sądu Apelacyjnego powód winien więc samodzielnie lub zlecając to zadanie profesjonalnemu podmiotowi ustalić, jakie są aktualne numery działek nieruchomości, które posiadał.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia przez Sąd I instancji art. 61 i art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP jedynie na marginesie należy wskazać, iż w ocenie Sądu Apelacyjnego nie

doszło do naruszenia tych przepisów. Zgodnie z art. 2 ust. 4. dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich majątek niemieckich i gdańskich osób prawnych prawa publicznego (ust. 1 lit. c) przechodzi z mocy samego prawa na własność odpowiednich polskich osób prawnych. Nie ma przy tym żadnych wątpliwości, że związki wyznaniowe uznane przez państwo, a wśród nich Kościół rzymskokatolicki, miały w świetle ustawodawstwa niemieckiego przymiot osób prawnych prawa publicznego. Wynika to z art. 137 Konstytucji Rzeszy Niemieckiej z 1919 r. i z art. 13 konkordatu Rzeszy Niemieckiej ze Stolicą

Apostolską z dnia 20.VII. 1933 r., wedle brzmienia którego utrzymuje się publicznoprawny charakter osób prawnych kościelnych. Majątek więc tych związków podlegał klauzuli art. 2 ust. 1 lit. c) dekretu z dnia 8.III. 1946 r. Do nieruchomości należących do kościoła rzymskokatolickiego położonych na terenie Rzeszy Niemieckiej stosuje się więc przepisy dekretu z dnia 8 marca 1946 r., nie zaś jak wskazuje skarżący ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego.

Należy wskazać, iż zgodnie z art. 1 powyższej ustawy wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmie się na własność Państwa. Dekret z dnia 8 marca 1946 r. dotyczy natomiast majątków poniemieckich, a więc stanowi uregulowanie szczególne w stosunku do ustawy z dnia 20 marca 1950 r., jako że węższy jest zakres tej regulacji. Nadto, jest on aktem wcześniejszym niż ustawa. Wprawdzie rację ma skarżący, iż dekret PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej wskazywał, że o położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy (art. 2 ust. 1). Jednakże powyższa norma stanowi w ocenie Sądu jedynie pewnego rodzaju postulat i nie można z niej wywodzić skutków prawnych w postaci braku mocy obowiązującej dekretu o majątkach opuszczonych i poniemieckich w stosunku do majątków kościelnych. Zatem skoro przejście nieruchomości należących do gminy katolickiej w U. nastąpiło na mocy dekretu z dnia 8 marca 1946 r., to niecelowe jest rozważanie zarzutu skarżącego, iż przejęcie nieruchomości i wpisanie Skarbu Państwa jako właściciela naruszało przepisy ustawy z dnia 20 marca 1950 r., art. 22 ówczesnego prawa o księgach wieczystych oraz art. 23 prawa rzeczowego.

W konsekwencji należy więc zgodzić się z Sądem I instancji, iż w art. 61 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP nie wymieniono nieruchomości przejętych na rzecz Skarbu Państwa na mocy dekretu o majątkach opuszczonych i poniemieckich jako takich, przywrócenia własności których można się domagać. Zatem Sąd I instancji nie dopuścił się naruszenia art. 61 ustawy, ani żadnego z innych przepisów tej ustawy.

Mając powyższe na względzie Sąd na mocy art. 385 kpc oddalił apelację jako bezzasadną.